

Németh Balázs

*A MÚZEUMOK VÁLTOZÓ SZEREPEI A FELNŐTT TANULÓK
KÉSZSÉGEINEK FORMÁLÁSÁBAN – TRENDEK ÉS KÉRDÉSEK A
KÉSZSÉGEK EURÓPAI ÉVÉBEN (EUROPEAN YEAR OF SKILLS 2023)*

Bevezető

Rövid elemzésünk azt mutatja be, hogy a felnőttek tanulásának aktuális trendjei és kérdései a felnőttek tanulását ösztönző múzeumi szerepek változásait jelzik, különös tekintettel a készségek fejlesztésére irányuló tanulási programok és szolgáltatások szerepére.

Noha a Készségek Európai Éve programjait főleg a foglalkoztatási célú készségfejlesztés szemlélete uralja, mégis a szociális jogok európai pillérének (European Pillar of Social Rights, EPSR) üzenetei alapján a felnőttek tanulását fejlesztő szakembereknek fel kell hívniuk a figyelmet arra, hogy a társadalmi integráció és beilleszkedés abban az esetben lehet sikeres az egyén számára, amennyiben a folyamatos, tehát életen át tartó tanulás révén erősödhetnek és megújulhatnak úgy az alapkészségek, mint az ún. soft skill-ek, melyek fejlesztésében a múzeumok lényeges szerepet játszanak. E folyamat sikere pedig attól függ, hogy a tanulási részvételt támogató hatékony módszerek milyen módon járulnak hozzá a transzformatív, a megtapasztalásra és együttműködésre építő tanuláshoz reflektív környezetben.

A múzeumi lifelong learning sokfélesége érzékelteti, hogy a felnőttek tanulásának hatékonysága és szükséglet-orientáltsága intergenerációs és interkulturális összefüggésekre hívja fel a figyelmet, melyek kiegészülnek a digitális és technológiai kihívások, a COVID-pandémia, valamint a globalizáció és a válságok okozta nehézségekkel.

Mindezek alapján jelezzük, hogy a múzeumok négy irányban formálják szerepüket:

- felelős a társadalmi és közösségi véleményformálóként folyamatokban részt vesznek a befogadás, aktív és demokratikus állampolgárság és a méltányos magatartás megjelenítésében;
- karakteres kulturális szereplőként és véleményformálóként hozzájárulnak a kreatív, a sokféleségre épülő, ugyanakkor az identitásra és a kritikus gondolkodásra egyaránt építő felfogások formálásához;
- oktatási szereplőkként erősítik a hatékony tudás- és készség-megosztást a múzeumi lifelong learning sokféleségével akár személyes részvételre, akár virtuális együttműködésekre építve;
- a fenntarthatóságot szem előtt tartó és azt képviselő tudatos véleményformálóként rámutatnak a környezeti érzékenyítés, a szolidaritás témájára orientáló és a felnőtteket cselekvéssel jobb helyzetbe hozó tanulások szerepére.

Ezen felelősséget is magában hordozó irányok erősíthetik azt a célt, hogy a múzeumok, amelyek összekapcsolják a felnőttek tanulásában a részvétel és a teljesítmény kérdéseit a kollaboratív, a párbeszédre, dialógusra építő tanuló-központú felfogással, eredményesen járulhassanak hozzá a felnőttek készségei fejlesztéséhez, továbbá aktív állampolgárként a

felelősségeik gyakorlásához. Ennek alapján a múzeumok aktív közösségi felnőtt-tanulási térként részt vehetnek a társadalom és a környezet tudatos, fenntartható formálásában.

A múzeum feladatának értelmezése a társadalmi misszió tükrében

Már több mint hatvan éve zajlik a múzeumok komplex szerepét értelmező felfogások közötti argumentáció, amelynek néhány jellemzőjére érdemes rávilágítanunk, amikor öt évtizeddel később szeretnénk megérteni a múzeumok karakteres társadalmi szerepeit. Az UNESCO 1960-ban deklarálta a múzeumok feladatait meghatározó ajánlásokat, s ezek között az V. pontban jelezte, hogy a múzeumoknak lényeges közösségi helye és szerepe van (UNESCO, 1960).

Cameron ennek alapján 1968-ban nem sokkal később úgy vélte, hogy a múzeum egy kommunikációs rendszer, 1971-ben pedig részletezően jelezte, hogy a múzeumoknak mintegy fórumot, vagy valamiféle intellektuális, szellemi templomot, szentélyt kellene reprezentálniuk, hogy egyszerre képviseljék a tudást, a műveltséget és a kultúrát a társadalmak identitása, értékorientációi tekintetében, ezzel is igazodási pontokat kínálva a jelen jobb értelmezéséhez, s a jövő formálásához (Cameron, 1968; Cameron, 1971).

Ugyanekkor az ICOM és az UNESCO egyöntetűen amellet foglalt állást Santiago de Chile-i egyeztetésükön, hogy a múzeumoknak társadalmi missziót is kell vállalniuk, ezzel is segítve a fejlődést és a modernizációt, különös tekintettel a lokális környezet formálására (UNESCO, n.d.; UNESCO, 1973). Ezek a felvetések illeszkedtek az ötven esztendeje kibontakozó *Tanuló társadalom* eszményének megvalósításához, amely minden oktatási, kulturális és tudományos intézményt alárendelt a tudásmegosztás feladatának a hozzáférés és esélyteremtés elve alapján (Faure, 2013). Nem véletlen, hogy Brown és Mariesse öt éve arról szolt a múzeumok társadalmi misszióját vizsgáló elemzésükben, hogy az 1970-es évek változásai voltaképpen a múzeumok funkcióváltását kényszerítették ki, hogy azok a megőrzés, gyűjtés és interpretációra építve a közösségi igények kielégítését tekintsék irányadónak (Brown & Mariesse, 2018).

Ugyanakkor az ICOM igazgatója, de Varine arra hívta fel a figyelmet, hogy az ICOM-nak az 1970-es évek derekán körvonalazódó prioritásai szerint a hagyományos múzeumi misszió és a muzeológia a közvetlen társadalmi hasznossággal való kombinációban értelmezhető, ezzel a múzeum a társadalom „ügynökeként”, szószólójaként fogható fel. Ez a felfogás alapját képezte a máig érvényesülő innovatív múzeumfejlesztő irányzatoknak (de Varine, 2017).

Építve a tíz esztendővel korábbi kezdeményezésekre, az ICOM 1984-es deklarációja határozottan leszögezte, hogy új muzeológiára van szükség és arra ösztönzött, hogy a közösségre építő múzeumok hatékonyan tudnak a hely és térségi identitások formálásában részt venni természeti és kulturális értékekre tekintettel (De Carli, 2006).

Múzeumi szerepek és az életen át tartó tanulás

A fentiek tükrében érzékelhető, hogy a múzeumoknak már az ezredforduló előtt is számos témában és feladat-, illetve felelősségi körben jelentkezett valamiféle szerepe közvetlenül a tanulás és a tudásmegosztás hatékonyabbá formálásában, vagy éppen a közösségfejlesztésben egy felnőttképzési és lifelong learning orientációban (Chadwick, 2000). Nem meglepő, hogy az 1996-ban az Európai Bizottság által koordinált *Az egész életen át tartó tanulás európai éve* c. programban a múzeumok is felfedezték saját feladataikat és proaktív módon készültek azokra a projekt-alapú hálózat- és program-fejlesztésekre, amelyek az uniós felnőttképzési programokban helyet kaptak.

Az ezredfordulót követő évtized, amelyet a szakpolitikai irodalom előszeretettel jelöl *lisszaboni évtized* címkével, számos formában érzékeltette a múzeumok formálódó társadalmi szerepeit a lifelong learning összefüggésében. Ennek egyik példája az IFLA által kiadott jelentés arról, hogy milyen módon járulnak hozzá a múzeumok és a könyvtárak a folyamatos tanuláshoz (Innocent, 2009). A brit *Learning and Work* nemzeti felnőttképzési intézet honlapján elérhető elemzés négy pontban járta körül, hogy a múzeumok és a könyvtárak mit és milyen formában tesznek és tehetnek hozzá a lifelong learning tevékenységekhez:

- A múzeumok és könyvtárak tereiket megnyitva és erőforrásaikat megosztva új utakat kereshetnek a lehetőségek megsokszorozásával;
- A múzeumok, könyvtárak és gyűjtemények hálózata dinamikus vázát, vagy valamiféle gerincét adhatja egy kapcsolatokra épülő lifelong learning szektornak;
- Leszögezi, hogy a múzeumok, a könyvtárak és a gyűjtemények egyetemleges szerepet töltenek be azon hézag kitöltésében, hogy közönséget, látogatói kört gyarapítsanak, továbbá hatékonyan elérjék célcsoportjaikat.
- A helyi és regionális könyvtárak töltsenek be térségi információs pont szerepet, ezzel is segítve a hatékony információ- és a tudástranszfert.

Ezzel a megközelítéssel közelebb jutunk annak megértéséhez, hogy a múzeumok a felnőttoktatás, valamint a lifelong learning alapú tudástranszfer modellekben egyre inkább felértékelődtek a non-formális és informális tanulási környezetek, terek előre törése és befolyása révén, mivel tanulóközpontú látogatóbarát felfogásaik olyan konkrét, a kölcsönösségre épülő innovációkat indítottak útjukra, melyek érzékelhető módon a hatvanas-hetvenes évek fordulóján jelentkező kísérletező gyökerekhez kötődtek, s lehetővé tették egy lassú, de egyre biztosabb új, modern és egyben integratív múzeumi misszió kibontakozását, amelyben a közösségi alapú tudásmegosztás és felfedezéssel, egyben transzformatív megközelítések indirekt módon hozzájárultak az ugyanekkor elterjedő új andragógiai módszerek, felnőttoktatási felfogások térnyeréséhez. Ezen utóbbiak egyébként kifejezetten építettek a lifelong education és lifelong learning orientációk révén ugyancsak erősödő közösség-alapú non-formális és informális tanulási megoldásokra a munkahelyi és munka-alapú tanulásokat kiegészítő, valamelyest ellenpontosító kreatív tanuló közösségek, tanuló városok fejlesztésével (Németh, 2023).

Broek ezt úgy foglalta össze rendkívül izgalmas elemzésében (Broek, 2015), hogy öt pontban rámutatott azokra a múzeumi szerepekre és tevékenységekre, melyek révén a múzeumok legitím tanulási terekként foghatók fel:

- a múzeumi környezetben zajló tanulások eltérnek az osztálytermi légkörtől és gyakran tűnnek úgy, mintha egyvelegét nyújtanák a mozi, a színház, a könyvtár és a cirkusz és más tereknek;
- a múzeumi gyűjtemények elsődlegesen háromdimenziós és teljes értékű formák;
- a múzeumok autentikus mivoltát hangsúlyozzák és zömmel erre építenek;
- megtaláljuk a professziót képviselő szakembereket a múzeumi tevékenységek mögött, akik a gyűjteményekről, a gyűjtemények materiális és immateriális kontextusairól alapos tudással rendelkeznek;
- a múzeumok kompetenciája, hogy kiállításokat hozzanak létre, s ezzel a gyűjteményekre épülő történeteket, narratívákat hozzáférhetővé tegyék.

A brit *Museums Association* honlapján mostanság olvashatjuk azt a víziót, hogy a múzeumok közösségformáló ereje abban rejlik, hogy inkluzív, résztvevő-orientált és fenntartható megoldásaik miatt a közösségek a szívükbe zárják őket (Museums Association, n.d.). Valóban, nem túlzás mondani, hogy a múzeumok szelíd, de határozott innovációkkal, fejlesztő munkával integrálták a felnőttek tanulását segítő hatékony andragógiai módszereket a felfedezéses, az önirányító és transzformatív tanulást lehetővé tévő közösségi tudásmegosztási megoldásaikkal, melyeket a látogatók igényeire történő reflexiók, mint a látogatók igényeinek formálása egyaránt jellemez.

A nemzetközi felnőtt-tanulási és lifelong learning szakpolitikai orientációk szerepe

A felnőttek tanulását támogató nemzetközileg is mérhető szakpolitikai orientációk nagyobb lendületet vettek tíz éve, amikor az ENSZ égisze alatt megkezdődött a felkészülés a globális fenntarthatósági célok körvonalazására a környezeti klímahatások és a túlnépesedés, az erősödő migrációs kényszerhatások, valamint a javak egyenetlen eloszlása, s mindezek következtében a jóléti vívmányok válsága okán.

Az ENSZ több jelentést is generált 2015-ben, mely közvetve, vagy közvetlenül érintette a felnőttek tanulását és ehhez illeszkedően erősítette a nem-formális és informális terek felé való fordulást, ezek felértékelését. Az ún. ENSZ *2030 Agenda a Fenntartható Fejlesztésért* c. dokumentum és annak tizenhét pontja között a minőségi oktatással foglalkozó cél (Goal4. – Quality Education) kijelölte azokat a feladatokat, melyek révén többet lehet tenni a tanulásban résztvevők számának növeléséért. Egyúttal rámutatott, hogy a többi fenntarthatósági cél eléréséhez szintén szükség van a hatékony és minőségi oktatásra, valamint folyamatos és életen át tartó tanulásra, annak sokféle formájával együtt (United Nations, n.d.).

Az UNESCO szintén 2015-ben adta közre a felnőttek tanulásával foglalkozó megújított ajánlását, amelynek 3. pontjában (Cselekvési területek/Areas of Action) külön jelöli a részvétel, a befogadás és a méltányosság kérdését (UNESCO UIL, 2015).

Ennek a pontnak azért is tulajdoníthatunk jelentőséget, mert ezen téma felértékelte a közösségi és kulturális intézmények, szervezetek szerepét a felnőttkori és életen át tartó tanulás, a tanuló közösségek formálásában. A megközelítés tulajdonképpen építhetett arra az innovációra, amelyet a múzeumok világszerte folyamatosan képviselnek, s amely fejlesztő munka az ezredfordulón Európában lendületet kapott a lifelong learning szakpolitika kibontakozásával, vagy például az uniós Grundtvig – program 2000-2013 közötti időszakban számos projekt támogatása révén megvalósuló múzeumi lifelong learning programmal, eszköz- és/vagy módszertani fejlesztésekkel. Nem véletlen, hogy az UNESCO Lifelong Learning Intézete (UIL) 2016-os *Globális Felnőtt-tanulási jelentése* egymás mellett vizsgálja az egészség és jóllét, a foglalkoztatás és munkaerőpiac, valamint a társadalmi és közösségi formák és a felnőtt-tanulás összefüggéseit, utóbbi tekintetben jelzi a helyi és regionális véleményformáló intézmények, szervezetek, közöttük is a múzeumok fontos szerepét és felelősségét (UNESCO UIL, 2016).

Ugyanezt az évtizedet azonban leginkább a készségeket hangsúlyozó retorika jellemezte, az OECD és a CEDEFOP által irányított készség- és kompetenciafejlesztési kampány pedig azt állította, hogy a felnőttoktatás előmozdítása egyrészt az intelligens és fenntartható növekedést, másrészt az újonnan kialakított 2016. évi európai készségfejlesztési programhoz való igazodást, valamint a felnőttek új kompetenciafejlesztési pályáit is szolgálja majd (Európai Bizottság, 2016). Ebben az összefüggésben hosszú évekig tartó kampánytevékenységet és kemény munkát igényelt annak megindokolása és bizonyítása, hogy a felnőttoktatásban való részvétel és az ott elért teljesítményszint javítása nagymértékben függ a fiatal felnőttek alap- és digitális készségeinek erősítésétől, hogy ezáltal kezelni lehessen a változó tanulási környezeteket, az átalakuló munkavégzési feltételeket, valamint azt, hogy a munkahelyek transzverzális készségeket várnak el a munkavállalóiktól. Időközben kiderült, hogy az „Oktatás és képzés 2020” elnevezésű stratégiai keretrendszer aligha lesz képes hozzájárulni a korai iskolaelhagyás visszaszorításához az uniós tagállamokban, különösen a közelmúltban integrálódott volt szocialista országokban.

Miután Európa lezárta a 2020-as évet, a brexit és a Covid19-világjárvány igencsak megnehezítette egy új európai felnőttoktatási stratégia kialakítását. További egy évbe telt a felnőttoktatás témakörében tartott szükséges egyeztetések lezárása az uniós tagállamok kormányaival, az európai érdekelt feleket tömörítő szervezetekkel és képviseleti testületekkel, amelyek korábban véleményezték az előzetes terveket, és amelyek szélesebb szakpolitikai spektrumot igényeltek a felnőttoktatás és az egész életen át tartó tanulás fejlesztéséhez annak érdekében, hogy egyrészt követni lehessen az ENSZ 4. fenntartható fejlődési céljával kapcsolatos találkozókat üzeneteit, másrészt el lehessen ismerni a felnőttkori tanulás és a felnőttoktatás átfogóbb értelmezésének pozitív hatásait ahhoz, hogy a többi európai oktatási ágazat között jobb pozícióra tarthassanak igényt.

A korábban azonos témájú európai felnőttoktatási Grundtvig programnak az átalakított Erasmus+ programokba való beépítésére vonatkozó konkrét európai tervek hatására a felnőttoktatással kapcsolatos célkitűzések ambíciószintje csökkent, és meglehetősen nehézé vált a részvétel növelése és a minőség fejlesztése ezen a területen úgy, hogy az oktatáspolitikáért felelős szervek igen kevés figyelmet tanúsítottak, miközben az oktatási és a szakképzési eredményekre, illetve a felnőttoktatásban való részvételre vonatkozó

romló számadatok a kiemelt európai szakmákban a magasan képzett munkaerő hiányához vezettek, ami sürgős beavatkozásokat tett szükségessé például a felnőttoktatás területén ahhoz, hogy – jobb hozzáféréssel és lehetőségekkel, megfelelőbb pályaorientációval és tanácsadással, jobb módszerekkel és releváns minőségügyi eszközökkel, hatékonyabb finanszírozási ösztönzőkkel stb., eredményes szakpolitikák és irányítási modellek alkalmazásával – javítani lehessen a feltételeket.

Kritikusan kell megállapítanunk, hogy a felnőttkori tanulásra vonatkozó, *2021. évi új európai cselekvési program* (New European Agenda on Adult Learning) aligha tekinthető az egész életen át tartó tanulásról szóló Memorandumban vázolt 2000. évi célokhoz való mérsékelt visszatérésnek annak kiemelésével, hogy konstruktívan, a generációk közötti és a kultúrák közötti szempontokra helyezett hangsúllyal kell fejleszteni a tanulást annak érdekében, hogy Európa-szerte inkluzív módot és formát lehessen biztosítani a felnőttkori tanulásban és egész életen át tartó tanulásban részt vevők számára. Ez a viszonylagos szakpolitikai változás kétségkívül megtalálható a felnőttkori tanulásról és a felnőttoktatásról szóló, 2021. évi Eurydice-tanulmányban (Eurydice, 2021), amely áttekintést nyújt a mielőbbi változást és fejlesztést igénylő szakpolitikai területekről. A megnevezett területek a következők voltak: irányítási és szakpolitikai keret, tanulási lehetőségek biztosítása, pénzügyi támogatás, rugalmas tanulás, a tanulási eredmények elismerése és érvényesítése, figyelemfelkeltési és tájékoztatási tevékenységek és pályaorientációs szolgáltatások. A beavatkozási spektrum egésze arra utalt, hogy fokozottabban kell kutatást, fejlesztést és innovációt igénybe venni ahhoz, hogy – a meglehetősen mellőzött vagy a gazdaság által vezérelt prioritásoknak alárendelt – releváns mutatók és teljesítménymérő referenciaértékek segítségével meggyőző adatokat lehessen előállítani.

A felnőttkori tanulásra vonatkozó új európai cselekvési program közelebbi vizsgálata

El kell ismernünk, hogy a felnőttkori tanulásra vonatkozó új európai cselekvési program meglehetősen intenzív és alapos, egy évig tartó egyeztetési folyamat keretében került kidolgozásra azzal a céllal, hogy érdeklődést, támogatást, elköteleződést és széles körű részvételt váltson ki a kormányoktól a civil társadalmi csoportokig, egy olyan átfogó szakpolitikai dokumentum kidolgozása érdekében, amely a felnőttkori tanulás és a felnőttoktatás minőségi szempontú fejlesztését fenntartható struktúrák keretei között megvalósított gazdaságfejlesztésre és társadalmi kohézióra irányuló kiegyensúlyozott célok alapján támogatja.

Ez a cselekvési program hivatalosan egy tanácsai állásfoglalás, amelynek elfogadására 2021. november 29-én került sor Brüsszelben a szeptember 8–9-i felnőttoktatási csúcstalálkozón és a CONFINTEA VII előkonferenciáján Szlovéniában lezárult egyeztetés alapján. Az említett csúcstalálkozón egy felnőttoktatásról szóló nyilatkozattervezet jött létre, amely a nyolc pontjában az európai felnőttkori tanulás és felnőttoktatás legfontosabb vetületeit foglalta össze. Fontos aspektus, hogy ezeknek a pontoknak a többsége a felnőttkori tanulásra vonatkozó új európai cselekvési program kiemelt területei közé került a szakembereket és a kormányzati képviselőket, sőt nemzetközi szervezeteket (pl.

UNESCO, ILO és OECD) tömörítő szélesebb közösség körében kialakítandó konszenzus és támogatás elérése érdekében.

A megfelelő területeken elért célok mindegyikének elismerésével ez a tanácsi állásfoglalás hangsúlyozza, hogy a felnőttkori tanulásra vonatkozó új európai cselekvési program (2021–2030) *fő kiemelt területei* biztosítják a felnőttkori tanulással kapcsolatos munka folytatását és e terület továbbfejlesztését az alább vázolt és az I. mellékletben részletesen ismertetett szempontok mentén:

- irányítás,
- az egész életen át tartó tanulás lehetőségeinek kínálata és igénybevétele,
- hozzáférhetőség és rugalmasság,
- minőség, méltányosság, befogadás és siker a felnőttoktatásban,
- a zöld és digitális átállás.” (Council of the European Union, 2021)

A kormányok a szubszidiaritás, valamint az uniós tagállamok nemzeti körülményei alapján megállapodtak arról, hogy a továbbiakban is konkrét eszközöket valósítanak meg, amilyen például a nyitott koordinációs módszer; a kölcsönös tanulás, amelyet a különböző tagállamok bevált gyakorlatainak feltárásával és az azokból levont tanulságok felhasználásával folytatnak. De partnerségük kiterjed az egymástól való tanulási tevékenységek, egymásnak nyújtott tanácsadás, valamint – a jobb ismeretterjesztés és a látható eredmények felmutatása érdekében – a szakpolitikák és gyakorlatok cseréjére, konferenciák, szemináriumok, magas szintű szakértői fórumok, tanulmányok, illetve elemzés és hálózatépítés feladataira egyaránt. Ugyanakkor előtérbe helyezik a hatékony irányítást, a szakpolitikai folyamat nyomon követését, a tudásépítést annak érdekében, hogy igazolt tényeken alapuló felnőttoktatási politikát valósítanak meg az illetékes nemzetközi szervezetekkel – például az ENSZ-szel (az UNESCO és az ILO közreműködésével), az OECD-vel és az Európa Tanáccsal – együttműködésben.

Ami a felnőttkori tanulásra vonatkozó új európai cselekvési program (2021–2030) kiemelt, azaz prioritást élvező területeit illeti, el kell ismernünk, hogy az 1. kiemelt terület (*Irányítás*) rávilágít annak fontosságára, hogy – a szakpolitikai összhang, valamint a releváns, kutatáson és bizonyítékokon alapuló nemzeti szintű felnőttoktatási és készségfejlesztési stratégiák megvalósítása érdekében – meg kell erősíteni a felnőttoktatási igényekre irányuló együttműködés feltételeit. Ez a kiemelt terület az érdekelt felekkel létesített együttműködés és partnerség fontosságát is hangsúlyozta.

A 2. kiemelt terület (*Az egész életen át tartó tanulás lehetőségeinek kínálata és igénybevétele*) hatékonyabb figyelemfelkeltésre szólít fel, amely a felnőttkori tanulás személyre szabottabbá tételével valósulna meg, és amelyet hatékony pályaorientáció és tájékoztatás, valamint a tanulási eredmények érvényesítése támogatna. Ezenfelül a megfelelő finanszírozási eszközök hozzájárulhatnak a munkáltatók elkötelezettségének erősítéséhez.

A 3. kiemelt terület (*Hozzáférhetőség és rugalmasság*) rámutatott arra, hogy a felnőtt tanulók részvételének, befogadásának és motiváltságának növelése érdekében szélesebb körben kell foglalkozni a felnőttoktatási programokra való rugalmas beiratkozással. A felnőtt tanulóknak szánt programokat olyan helyi és regionális szolgáltatóknak kell megszervezniük és támogatniuk, amelyek valódi lehetőségeket kínálnak a személyes és a

szakmai fejlődésre, a közösségi és intergenerációs tanulásra, külön figyelmet fordítva a kiszolgáltatott helyzetben lévő csoportokra. Ez a terület arra szólít fel, hogy a tanulási lehetőségek mellett mikrotanúsítványokat kell biztosítani annak érdekében, hogy a felnőtt tanulók több figyelmet és lehetőséget, valamint megfelelőbb társadalmi és gazdasági elismerést és előnyt szerezzenek.

Nos, éppen ez az a terület, amely a felnőttek tanulásának támogatása terén talán újra hozzájárulhat a múzeumok szerepének erősítéséhez intergenerációs és interkulturális programokkal, tudásmegosztási szolgáltatásokkal.

A 4. kiemelt terület (*Minőség, méltányosság, befogadás és siker a felnőttoktatásban*) a felnőttképzésben dolgozó tanárok és oktatók professzionalizálásának és kapacitásépítésének fejlesztését hangsúlyozza abban az esetben, ha a felsőoktatás további szerepet játszhat. A felnőttoktatási szolgáltatók jobb hálózatépítése és partnersége szintén hozzájárulhat ennek a területnek a fejlesztéséhez. Ez a terület hangsúlyosan említi az oktatók és a felnőtt tanulók mobilitásának szükséges javítását a többnyelvűséggel és a minőséggel kapcsolatos szempontok európai dimenziójának keretein belül. Ami a befogadást illeti, ebben a pontban szerepel, hogy a nemek közötti egyenlőség, valamint a különböző kultúrák és a generációk közötti szolidaritás előmozdítása a felnőttoktatásban való részvétel és a felnőttoktatás melletti elköteleződés akadályainak felszámolásával történik.

Az 5. kiemelt terület (*Zöld és digitális átállás*) a kettős átállás összefüggésére hívja fel a figyelmet, elismerve, hogy a környezetvédelem és a technológiai fejlődés területén digitális eszközökkel és beállításokkal kell fontos lépéseket és további intézkedéseket tenni. A beilleszkedéssel és a fenntarthatósággal kapcsolatos további intézkedések szükségessé teszik az attitűdök és a szemléletmódok, illetve a tudatosság tevékeny készség- és ismeretbővítéssel történő fejlesztését.

Ezeket a kiemelt területeket két uniós szintű egyedi cél támogatja, nevezetesen a felnőttek tanulási tevékenységeiben való részvételének növelése: 2025-re legalább 47%-nak, 2030-ra pedig legalább 60%-nak kell lennie azon 25–64 év közötti felnőttek arányának, akik a megelőző 12 hónapban tanulási tevékenységben részt vettek (Council of the European Union, 2021).

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy a múzeumoknak karakteres szerepe lehet programjaik révén a felnőttek digitális készségei fejlesztésében, valamint a hatékony felnőtt-tanulási eszközök és módszerek fejlesztésében más professzionális partnerekkel együttműködésben, de fontos felelősségük is lesz a tanuló közösségek és a közösségi tanulási platformok fejlesztésében és innovációjában egyaránt, például a tanuló város-régió modellek felhasználása révén. Az ezen a területen már rendelkezésre álló jó gyakorlatok megismerése és hasznos elemeinek adaptációja is új lehetőségeket kínál.

A múzeumok szerepe a lifelong learning szemlélet formálásában

Amennyiben azonosulunk az UNESCO által a közelmúltban közzé tett két lifelong learning orientáció kiadvány céljaival, úgy érdemes leszögezni, hogy azok konkrét javaslatokat tesznek a közösségi tanulási terek, közöttük a múzeumok által kínált tanulás támogatására, lifelong learning partneri szerepeik erősítésére, konkrét elvek és célok mentén.

„Az UNESCO Lifelong Learning Intézet (UIL) 2020-ban a *Lifelong learning kultúrájának befogadása* címmel megjelent elemzése (Embracing a Culture of Lifelong Learning címmel) szintén rámutat arra hogy szükség van a tanulás terén elérendő minőségi javulás, tehát a részvétel és a teljesítmények növelése érdekében hatékony lépésekre, partnerségi együttműködésekre, valamint a hagyományos oktatási, képzési intézmények és szervezetek szolgáltatásainak a tanulói igényekhez való közelítésére, ehhez pedig hatékony tartalmak, módszerek és eszközök fejlesztésére egyaránt.” (Németh, 2021)

Az UNESCO (2021) *Gondoljuk Újra Jövőinket (sic!) (Reimagining of Our Futures)* c. elemzésének - amely tíz pontban összegzi, hogy milyen irányban kell változnia az oktatás világának, hogy valóban többen és jobban tanuljanak (Németh, 2021)- 7. és 8. pontjai¹ lehetőséget nyújtanak ahhoz, hogy a múzeumi lifelong learning tevékenységek hozzájáruljanak a tanulás közösségformáló tevékenységeken keresztüli megvalósulásához, valamint a konkrét tanulási igények helyi és térségi kollaborációkra épülő kielégítéséhez, a tudásmegosztás támogatásához.

Az UNESCO másik releváns kiadványa, a *Lifelong Learning megvalósításának útján (Making Lifelong Learning a Reality)* c. szakpolitikai útmutató (UNESCO UIL, 2022a) feltárja azokat a területeket, amelyekben meglátásunk szerint a folyamatos tanulás támogatásával és ösztönzésével a múzeumoknak lényeges szerepe és lehetősége van. Ezek a következők:

- A digitális technológiák fejlesztése;
- A munka világát jellemző átalakulások;
- Demográfiai változások;
- A klímaváltozás okozta sürgető válaszok;
- Egészség és jóllét;
- Az állampolgárság erősítése

Talán nem meglepő, ha jelezzük, hogy érdemes mindezek figyelembevételével rámutatnunk arra, hogy a szintén 2022-ben megjelenő UNESCO CONFINTEA VII. (7. Felnőttoktatási Világtalálkozó) keretében megfogalmazott ún. *Marrakech-i Cselekvési Keretprogram* (Marrakech Framework for Action) jelezte, hogy transzformatív tanulás támogatásában fontos szerep jut a helyi és lokális szereplőknek, mivel elismeri az UNESCO a tanulási terek sokféleségét, közöttük a múzeumokét is (UNESCO UIL, 2022b).

A fenti dokumentumok alapján leszögezhetjük, hogy a múzeumoknak a felnőttek tanulásának támogatása, az életen át tartó tanulásra való ösztönzés révén fontos helye van a lifelong learning szemlélet formálásában, valamint a holisztikusan értelmezhető készségek fejlesztésében, különös tekintettel a Készségek Európai Éve 2023 program célkitűzéseire (European Union, n.d.).

¹ 7. pont: Ismerjék el és ösztönözzék az életen át tartó tanulás közösségi dimenzióját; 8. pont: Ösztönözzék és támogassák az életen át tartó tanulás helyi kezdeményezéseit, ennek részeként a tanuló városokat

Összegzés helyett - javaslatok a múzeumi lifelong learning szerepek változásához

Elsőként javasoljuk, hogy az eddig jellemző jó gyakorlatokra építve a múzeumok erősítsék helyi és térségi stakeholder, véleményformáló minőségben a társadalmi szerepüket a tanuláshoz a befogadás, az aktív és demokratikus állampolgárság és etikai szempontok erősítése terén. Ez a szerep voltaképpen közvetlenül a múzeumok társadalmi szerepét hangsúlyozza és a részvétel, a társadalmi befogadás, továbbá a társadalmi fejlődés és megújulás jelentőségére mutat rá, amely épít a múzeumok által kínált tapasztalati tanulások erejére. E témához illeszkedik az a példa, amit a brit Museums Association Nyilatkozata (Manifeszto) fémjel, amely a múzeumi tanulás és bevonás szerepét húzza alá, ezzel is alátámasztva a társadalmi igazságosság, a kulturális jogok és kulturális demokrácia, a cselekvő magatartás, valamint a közösségi részvétel erejét és felelősségét. (Museums Associations, n.d.)

Második javaslatunk, hogy a múzeumok kulturális stakeholder, tehát véleményformáló tényezőként a kreativitás, a sokféleség, az identitásokkal szembeni odafigyelés és tisztelet, valamint a kritikus gondolkodás képviselőjeként lépjenek fel. Ennek jó példája a pécsi Janus Pannonius Múzeum tevékenysége, amely a Pécsi Tanuló Város Fesztivál programjához a Malenkij Robot 75 és a Parajmos-Roma Holocaust kiállításokhoz kapcsolódó tárlatvezetéssel és beszélgetésekkel kapcsolódik azzal a céllal, hogy a polgárok emlékezzenek a múltjukra a párbeszédre épülő tanulás révén, ezzel is erősítve a kritikus gondolkodást a reflektív tanulás folyamatában (Janus Pannonius Múzeum, n.d.).

Harmadik javaslatunk, hogy a múzeumok lifelong learning tevékenységeivel a hasznos ismeretek és készségek gyűjtésében és megosztásában jeleskedve stakeholderként továbbra is segítsék a folyamatos tanulás jelenléti és virtuális formáit, alkalmait egyaránt. Ez a szerep, illetve feladatkör karakteresen jelzi annak lehetőségét, hogy a múzeumok hangsúlyozzák a tanulást örömként, hasznos tevékenységként támogató gamifikáció szerepét, rámutatva a játékos tanulás szerepére, különösképpen a STEM területeket érintő tanulások, tudásmegosztások hatékonnyá tétele tekintetében. A szegedi Móra Ferenc Múzeum példája remek megoldás az ún. learning-by-doing, azaz a tapasztalati és transzformatív tanulás megvalósítására gyerekek számára egy vonzó detektív játékkal, amely a múzeumi lifelong learning igazán értékes példája a technológia, a telefon hasznos alkalmazása és a felfedezési ismeretszerzés vonatkozásában (Móra Ferenc Múzeum, n.d.). Egy másik hasonló példa a Deutsches Museum digitalizált tematikus utazása, mely valóban felfedezési tanulást kínál (Deutsches Museum, n.d.).

Negyedik javaslatunk a múzeumok számára, hogy a környezeti érzékenyítés, a szolidaritás és az empowerment (cselekvésre építő helyzetbe hozás) stakeholdereként, legyenek továbbra is a fenntarthatóságot érintő diskurzus felelős véleményformáló szereplői. Ez a szerep rávilágít a múzeumoknak a zöld téma iránti elkötelezettségére. Ennek jó példája a Tate Modern kiállítása a vízkészlet takarékos használatáról. (National Museum Directors' Council, n.d.). A másik releváns példa az ICOM által a Múzeumi Világnap 2023. május 18-i eseményeinek tematizálása, e szerint az ideai téma a Múzeumok, fenntarthatóság és jóllét

ügye, melyet a lifelong learning területen végzett eddigi múzeumi gyakorlatok és szerteágazó misszió egyrészt legitimál, másrészt újabb innovációkra, felfedezésekre késztet együttműködésben a helyi közösségekkel (ICOM, 2022).

Bibliográfia

- Broek, S. (2015). *Why museums are valid learning environments*. EPALÉ, European Commission. https://epale.ec.europa.eu/en/blog/why-museums-are-valid-learning-environments?check_logged_in=1
- Brown, K., & Mairesse, F. (2018). *The definition of the museum through its social role* *Curator The Museum Journal*, 61(2). https://www.researchgate.net/publication/328569337_The_definition_of_the_museum_through_its_social_role
- Cameron, D. (1968). A Viewpoint: The Museum as a Communication System and Implications for Museum Education. *Curator*, 11. 33–40.
- Cameron, D. (1971). The Museum, a Temple or a Forum. *Curator*, 14. 11–24.
- Chadwick, A. (2000). Museums and lifelong learning: The adult dimension. *Nordisk Museologi. No.1.(2000)* 79-86.
<https://journals.uio.no/museolog/article/view/3630/3088>
- Council of the European Union (2021, November 29). *Council Resolution on a New European Agenda for Adult Learning 2021-2030*. 14485/21. <https://www.consilium.europa.eu/media/53179/st14485-en21.pdf>
- De Carli, G. (2006). *Un Museo Sostenibile: Museo y Comunidad en la Preservacion Activa de su Patrimonio*. UNESCO.
- de Varine (2017). *L'Ecomusée Singulier et Pluriel. Un Témoignage sur Cinquante ans de Muséologie Communautaire Dans le Monde*. L'Harmattan.
- Deutsches Museum (n.d.). Digital. <https://virtualtour.deutsches-museum.de/nav-vis/?site=1893603346956088&vlon=6.52&vlat=0.82&fov=100.0&image=13637>
- Európai Bizottság (2016.06.10.). A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK, A TANÁCSNAK, AZ EURÓPAI GAZDASÁGI ÉS SZOCIÁLIS BIZOTTSÁGNAK ÉS A RÉGIÓK BIZOTTSÁGÁNAK. ÚJ EURÓPAI KÉSZSÉGFEJLESZTÉSI PROGRAM. COM (2016) 381 final. EUR-Lex – 52016DC0381 – EN – EUR-Lex (europa.eu)
- Euridyce (2021, June 28.). *Adult education and training in Europe: Building inclusive pathways to skills and qualifications* (Felnőttoktatás és -képzés Európában: a készségek elsajátítását megalapozó és képesítést biztosító inkluzív tanulási útvonalak kiépítése). European Commission. <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/publications/adult-education-and-training-europe-building-inclusive-pathways-skills-and>
- European Union (n.d.). European Year of Skills. https://year-of-skills.europa.eu/index_en. Letöltés dátuma: 2023. augusztus 27.
- Faure, E., Herrera, F., Kaddoura, A-R., Lopes, H., Petrovski, A. V., Rahnema, M., & Ward, F. C. (2013). *Learning to be. The World of Education Today and Tomorrow. Report of the International Commission on the Development of Education*. UNESCO. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000223222>
- ICOM (2022, November 23). International Museum Day 2023 to focus on sustainability and wellbeing. <https://imd.icom.museum/international-museum-day-2023-to-focus-on-sustainability-and-wellbeing/>
- Innocent, N. (Ed.). (2009). *How museums, libraries and archives contribute to lifelong learning* Leicester: NI-ACE IFLL Sector Paper 1
<https://learningandwork.org.uk/wp-content/uploads/2021/01/How-museums-libraries-and-archives-contribute-to-lifelong-learning-Sector-Paper-10.pdf>
- Janus Pannonius Múzeum (n.d.). *Vasváry-ház*. <https://www.jpm.hu/kiallitasok-programok/allando-kiallitasok/vasvary-haz>
- Móra Ferenc Múzeum (n.d.). *Múzeumi detektívjátékok*. <https://moramuzeum.hu/muzeumpedagogia/egesznapos-programok-kiranduloknak/>
- Museums Associations (n.d.). *A Manifesto for Museum Learning and Engagement*. <https://www.museumsassociation.org/campaigns/learning-and-engagement/manifesto/>

- National Museum Directors' Council (n.d.). Water Conservation. Tate Modern. https://www.nationalmuseums.org.uk/media/documents/tate_-_water_irrigation.pdf
- Németh, B. (2023). In the Making of Learning Cities into Smart and Creative Communities. Is there a Role for HEIs? In Fodorné Tóth, K. (Szerk.), *Felsőoktatási LLL: új kihívások és megoldások – A modellváltás és COVID pandémia hatásai*(pp.143-155). MELLearn/Milton Friedmann University.
- Németh, B. (2021). *A felnőttkori tanulás és a felnőttoktatás jövője - Trendek és kérdések. Tudásmenedzsment*, 22(1. különszám), 230-239.
- UNESCO (1960). *Recommendation Concerning the Most Effective Means of Rendering Museums Accessible to Everyone*. <https://www.unesco.org/en/legal-affairs/recommendation-concerning-most-effective-means-rendering-museums-accessible-everyone>
- UNESCO (1973). Resolutions adopted by the round table of Santiago (Chile). *Museum*, 25(3), 198-200.
- UNESCO (n.d.). *Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage*. <https://whc.unesco.org/en/conventiontext/>
- UNESCO UIL (2015). *Recommendation on Adult Learning and Education*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245179?posInSet=2&queryId=9bf67c44-05eb-457b-be91-7ca55b2b8c61>
- UNESCO UIL (2016). *The Third Global Report on Adult Learning and Education*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245917?posInSet=1&queryId=8aa82128-674f-4289-aa2e-d40cb390b503>
- UNESCO UIL (2020). *Embracing a Culture of Lifelong Learning*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000374112?posInSet=9&queryId=6789d7db-59fc-4e2c-af58-27550db6782c>
- UNESCO (2021). *Reimagining our futures together: a new social contract for education*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000379707>
- UNESCO UIL (2022a). *Making Lifelong Learning a Reality*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000381857?posInSet=1&queryId=5a486433-307e-4bae-819a-14609d39db59>
- UNESCO UIL (2022b). *Marrakech Framework for Action*. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000382306>
- United Nations (n.d.). *Transforming Our World. The 2030 Agenda for Sustainable Development*. <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/21252030%20Agenda%20for%20Sustainable%20Development%20web.pdf> Letöltés dátuma: 2023. augusztus 10.